

הכי שקופים

מירב אלוש לברון 03.12.2015 02:00

אילן בוטנרו, בן 52, השוהה במעון "אילנית", הובהל בשבוע שעבר לבית החולים הלל יפה בחדרה כשהוא חבול קשה. אגרוף בפניו פצע את ארובת העין שלו וגרם לשבר. אין זו הפעם הראשונה שבוטנרו נחבל ב"אילנית". המקרה הנוכחי נמצא בבדיקה. הפעם החליטה אמו, בת ה-72, לחשוף את בנה. להנכיח את הקול של האנשים הכי שקופים.

כשהתבוננתי באילן החבול עלתה לנגד עיני דמות אחייני בן ה-10, ילד יפה ומתוק, בעל פיגור בינוני עד קשה, ובעתיד מבוגר חוסה. גם הוא יהיה נתון לחסדי אחרים, תלוי ברצונם הטוב ובכשירות הנפשית והמקצועית שלהם. איכות חייו ושגרת יומו יושפעו בעיקר מהדמות המוסרית של המדינה וממידת מחויבותה למוגבלים.

חשבתי, האם אריה דרעי מתייחס לבוטנרו וחבריו בקבוצת השקופים? האם משה כחלון חשב עליהם כשחילק את עוגת התקציב? האם קיים שר הרווחה, מאז נכנס לתפקידו, דיון באיכות חיי דיירי המעונות, או בתנאי ההעסקה המחפירים של העובדים בהם? האם הסיכוי של אחייני לחיים טובים תלוי רק במידת יכולתנו לגייס די כסף כדי שהוא יוכל לחיות במקום בטוח, שאולי יהיה עלינו להקימו בעצמנו?

משרד העבודה והרווחה מטפל בכ-25 אלף בני אדם מוגבלים שכלית, מתוכם כ-10,000 חיים בדיר תומך. 6,500 מאלה החיים בדיר תומך מתגוררים ב-63 מעונות ברחבי הארץ, שרבים מהם מופעלים בשיטה של מיקור חוץ, אך נתונים לפיקוח משרד הרווחה.

אין להתבלבל, המעונות הללו אינם נראים כמו "בית הידידות", שנפתח באחרונה בתל אביב לבוגרים אוטיסטים — פרי יוזמה ברוכה של יאיר לפיד והורים אחרים לאוטיסטים, רובם בעלי קשרים וממון. ככה צריכים להיראות כל מעונות החוסים, אבל המדינה, שתפקידה לדאוג לחסרי הישע, מצמצמת את נוכחותה שם וזונחת את המשפחות מעוטות הידידים.

דו"ח מבקר המדינה ב-2008 התריע על ליקויים קשים בפיקוח של משרד הרווחה על המעונות. האם הופקו הלקחים? מה טיב הפיקוח כיום? ומה מצב זכויות האדם במעונות? כיצד יכולים ארגוני זכויות האדם לפעול לקידום, בשעה שמערימים קשיים על כניסתם למעונות?

במשך השנים נאספו עדויות קשות עד מזעזעות על המתרחש בחלק מהמעונות. כבר ב-2010 נחשף הציבור לזוועה שנקשרה ב"אילנית". העדויות של חברי הכנסת אילן גילאון ואורלי לוי אבקסיס, של ארגון "בזכות" ושל חוקר פרטי שביקרו שם, די היה בהן כדי לסגור את המוסד עד להשלמת רפורמה בכוח האדם ובתנאי המחיה בו. זה לא קרה. האם הצואה עדיין מרוחה על קירות "אילנית"? האם כבר יש לדיירים ארון לחפצים אישיים? האם העובדים נוהגים בחוסים בכבוד הראוי? האם החוסים עדיין נקשרים בכפייה לכיסא במשך שעות ארוכות? ומה קורה במעונות אחרים? אין לדעת.

גם משפחות החוסים אינן מקבלות תמונת מצב אמיתית על שגרת החיים במעונות. במצב העניינים הנוכחי נדמה, כי רק מצלמות השגחה, שהמידע מהן יימסר למטרות אתיות בלבד, יוכלו להבטיח קיום נאות של החוסים.

אדם בעל מוגבלות הוא אדם אוטונומי, בעל זכויות וזכאי למימושן. אבל לעתים קרובות הוא גם תלוי לחלוטין בסביבה שהוא חי בה. אל מול החשיבות של שמירת הפרטיות יש להציב את ההגנה על חיי

החוסים ואת השמירה על כבודם. חוק שיחייב התקנת מצלמות השגחה הוא מחויב המציאות. בו יש להתחיל את שידוד המערכות במעונות החוסים, וממנו לצאת למאבק חדש על כל היתר.